

УДК 373.5.016:57

М. Сарафін,

учитель біології Озерянківської ЗОШ І–ІІ ступенів
Новогуївинської селищної ради

РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ БІОЛОГІЇ ТА В ПОЗАУРОЧНИЙ ЧАС

Глобальна проблема екологічної катастрофи вимагає від людства створити систему виховних впливів, що спрямовані на формування емоційно-ціннісного ставлення до природи.

Екологічний напрям у числі пріоритетних у відповідності до Національної доктрини розвитку освіти України у ХХІ столітті. Державними стандартами базової і повної середньої освіти в освітній галузі «Природознавство» є формування екологічного мислення та екологічної культури учнів, формування екологічної компетентності.

На думку В.І. Вернадського, екологія – це насамперед мислення, що ґрунтується на певному світогляді, де в основі лежать уявлення про структуру і функції природи, про світ, який існує і діє незалежно від входження до нього людини.

Екологічна культура передбачає, що наука, технології, релігія, філософія, освіта, література, мистецтво – усі разом творять спосіб життя людини. Здійснюючи саме через неї взаємодію зі світом, людина забезпечить собі стан норми, яку можна розглядати як вищу форму пристосованості [4].

Екологічне виховання передбачає утвердження у свідомості учнів думки, що життя може існувати винятково у формі цілого, а не частин, та перейти від світосприймання і світопідкорення до світорозуміння.

Рівень екологічної культури школярів залишається низьким у зв'язку з тим, що частина учнів не усвідомлює особистої причетності до виникнення та розв'язання екологічних проблем. Учнівська молодь не хоче пов'язувати проблеми екології зі своєю життєдіяльністю. Аналіз ситуації окреслює суперечності у взаємодії учнів з природою [1]:

- розуміння учнями необхідності розв'язувати екологічні проблеми і нерозуміння особистої ролі у їх вирішенні;
- вплив друзів, батьків, вчинки яких не завжди екологічно доцільні, та власна екологічна позиція;
- усвідомлення необхідності природоохоронної роботи та негативне ставлення до окремих об'єктів природи;

- власне бажання здійснювати екологічні заходи та недостатня підтримка дорослих, громади.

Екологічні проблеми сьогодення можна розв'язати спільними зусиллями при системній роботі. Завдання вчителя біології підвести учнів до правильної оцінки екологічного становища, до розуміння важливості бережливого ставлення до ресурсів природи.

Систематичність екологічного виховання, спрямованого на розвиток у людини культури взаємодії із природою, вбачається в такому:

- отриманні, систематизації та використанні екологічних знань;
- вихованні бережливого ставлення до природи;
- формуванні вмінь і навичок діяльності в природному середовищі.

Важливою складовою екологічного виховання є усвідомлення існування людини серед природи, в зацікавленості людини в збереженні її діяльності.

В екологічній культурі учнівської молоді особливу роль відіграє робота вчителя у формуванні здорового способу життя, тому валеологічний компонент екологічної освіти і виховання дає можливість учням зрозуміти свою роль та

завдання у збереженні, відтворенні та формуванні належного ставлення до природного середовища.

Враховуючи напрацювання дослідників екологічної компетентності, практичну реалізацію завдань і мети, можна вибудувати свою діяльність на засадах:

- розкриття проблем охорони здоров'я;
- розгляду взаємодії суспільства і природи на спеціальних узагальнюючих темах та інтегрованих курсах;
- взаємозв'язку теоретичної і практичної діяльності учнів;
- проведення окремих аудиторних занять в природі;
- використання проблемних методів навчання та ігрової форми діяльності.

Розвиваючи природоохоронні проблеми, включаю ознайомлення учнів з екологічним станом в Україні, регіоні, районі та природоохоронною законодавчою базою.

Теоретична і практична діяльність учнів ґрунтується на:

- використанні кабінету біології для набуття учнями практичних знань щодо догляду за рослинами;
- озелененні освітнього середовища закладу;
- догляді за пришкільними ділянками;
- обміні досвідом учнів щодо догляду за домашніми рослинами;
- проведенні учнями природоохоронної роботи.

Висвітлення взаємодії суспільства і природи може відбуватися через узагальнюючі теми уроків, інтегровані курси.

Ефективним є поєднання аудиторних занять з безпосереднім спілкуванням з природою [2]. Зокрема, це прибирання парків, екскурсії в природу, оформлення екологічних стежок, екологічна розвідка околиць, планування та розбивка пришкільних ділянок, робота над оформленням Червоної книги регіону, району.

Доречно використовувати проблемні завдання, евристичні бесіди, ситуативні завдання.

Навчальний процес буде більш ефективним при використанні таких технологій, як робота в парах, малих групах, дружньому колі, мозковий штурм, мікрофон, рольові ігри, диспут, дискусія, конференція.

Екологічне виховання здійснюється і через ігрові форми діяльності [3]:

- турніри знавців природи;
- конкурси і змагання;
- проекти охорони навколишнього середовища;
- вікторини;
- пізнавальні екскурсії з іграми;
- проведення тижнів біології в школі;
- оформлення кабінету біології.

Отже, в процесі формування екологічної культури молоді, екологічного виховання необхідно намагатися розв'язати екологічні проблеми на рівні освітнього закладу, громади та раціонального використання природних багатств.

Важливим є прищеплення молоді загальноосвітніх цінностей у ставленні до природи, залученні до активної діяльності з охорони і поліпшення природного довкілля.

Список використаних джерел та літератури

1. Асламова Я., Веклярський Р., Комарський К., Пшеничний С. Проблеми та концептуальні ідеї екологічної освіти і виховання в Україні. *Ойкумена*. 1994. № 1–2. С. 87–91.
2. Білоус С. Уроки екологічного виховання. *Рідна школа*. 2007. № 6. С. 70–72.
3. Прокопенко О., Демидова Т. Біологічне виховання учнів: навчально-методичний посібник для вчителів. Ніжин, 2003.
4. Сухомлинський В. Павлиська середня школа. Київ: Радянська школа. 1977. С. 369–377.